

Мирјана Илић
Боје око нас и боје у нама
Рецензија

Монографија Мирјане Илић *Боје око нас и боје у нама* представља наставак плодног истраживања проф. Мирјане Илић о семантици лексема за боје. Она је 2011. године, на Филолошком факултету у Београду, одбранила докторску дисертацију *Систем боја у савременом српском језику (лексичко семантички и творбени аспект)*. Пет година касније, 2016. године, ауторка је прерадила своју докторску дисертацију и објавила је у виду монографије *Боје у оку, свести и језику*. Ауторка је хроматску лексичку анализира и из дијалекатске перспективе, а посебну пажњу привукле су јој ове лексеме у пиротском говору и, шире, у говору старопланинског краја. Истраживала је и деривате одабраних лексема за боје, нарочито придева *плав* и *модар*.

Из свега наведеног закључујемо да монографија *Боје око нас и боје у нама* представља дело искусног, обавештеног и компетентног аутора у вези са хроматском лексиком.

Монографија *Боје око нас и боје у нама* садржи три централна поглавља. У првом, уводном поглављу, ауторка износи основе својих теоријских полазишта. У овом поглављу анализира се појам визуелне перцепције и перцепције уопште. Затим се са биолошке и физиолошке сфере прелази на анализу назива за боје у језику. Хроматској лексици приступа се као уређеном лексичком пољу, а затим се из перспективе когнитивне лингвистике и компоненцијалне анализе, приступа вишезначности лексема из овог лексичко-семантичког поља.

У другом поглављу, које је названо *Хроматска лексика* анализирају се лексичко-сменатичка микропоља хроматске лексике. Мирјана Илић задржала се на микропољима *бео*, *црн*, *црвен*, *зелен*, *жуто*, *плав*, *браон*, *сив*, *наранџаст*, *љубичаст* и *ружичаст*. Из списка ових једанаест боја види се да у фокусу интересовања ауторке нису биле само основне, већ и изведене боје.

Треће поглавље монографије носи наслов *Могући модел лексичко-семантичког поља ХРОМАТСКА ЛЕКСИКА*. Имајући у виду резултате истраживања микропоља једанаест назива за боје, али узимајући у обзир и остала своја досадшња истраживања, ауторка предлаже модел описа ове важне лексичко-семантичке групе лексема.

Монографија је опремељена и списком литературе, графиконима и индексом појмова.

Најважније је друго поглавље монографије у којем се даје детаљна анализа микропоља изабраних боја. Структура анализе боја је врло комплексна, садржајна и информативна. Полази се од општих података о боји, таласној дужини и њеног статуса у систему боја, а затим се описује симболика дате боје, с посебним освртом на статус боје у српској култури.

У следећем блоку дају се етимолошки подаци о хроматској лексеми, а затим се анализирају њена значења и идиоматски изрази у описним речницима. Онда следе називи за нијансе дате боје, а потом се наводе називи за дату боју и њене нијансе у различитим словенским и несловенским језицима.

Посебна пажња посвећује се лексичкој спојивости обрађених хроматских лексема. Износе се корпусни подаци о природним материјама одређене боје. Тако, на пример, корпуси показују да се црвена боја везује за крв, паприку, вино, грозђе, месо, лук, пасуљ, воће. Корпус указује и на конвенционализовану вредност боје, па се показује да, на пример, црвена боја представља: црвену зону паркирања у граду, боју хуманитарне организације Црвени крст, симбол комунистичке идеологије, симбол спортског клуба Црвена звезда итд. Корпус даје потврде и за неконвенционализоване симболе које се везују за боје, што је у књизи такође описано. Боје се појављују у опису човека, животиње и биљке, што се може испитивати на основу корпуса, чему Мирјана Илић посвећује дужну пажњу.

Посебан сегмент описа посебних боја посвећен је фреквенцији лексема из датог микропоља у корпусу. Опис сваког микропоља завршава се анализом семантичко-деривационог варирања, у којем се пажња посвећује анализи деривата, начину њиховог грађења, семантици и груписању у семантичко-деривационе групе.

Овако темељан опис хроматске лексике до сада није учињен у српској лингвистици. Мирјана Илић доноси потпун увид семантике, деривације, колокабилности и фреквенције назива за боје у српском језику.

Многи резултати који су изнесени у овој књизи могу се односити и на друге језике, а не само на српски, јер је симболика боја углавном универзална. Због тога би истраживање спроведено у овој монографији могло бити инспиративно и за стране лингвисте, а не само за српске.

Значајне су и особине лексичко-семантичког поља ХРОМАТСКА ЛЕКСИКА, које Мирјана Илић наводи у трећем поглављу монографије. Ауторка уопштава структуру овог семантичког поља и запажа да „лексичкосемантичко поље боја карактеришу:

1. језгро (прототипи) – основни термини (бела, црна, црвена, зелена, жута, плава и др.);
2. периферија – нијансе и деривати (тамноплава, светлозелена, бордо, тиркизна);
3. радијална структура – семантичка проширења (зелена политика, црно тржиште);
4. дифузне границе између микропоља (нпр. зона плаво–зелено);
5. скаларност и степенованост – могућност градуалног варирања (светлије, тамније, интензивније).

Оваква организација је хијерархијска, али истовремено градуална и мрежна, што је чини погодном за формалну репрезентацију у графичким структурама.”

Сматрамо да је проф. Мирјана Илић у својој монографији *Боје око нас и боје у нама* изложила темељну анализу чак једанаест хроматских лексема и њихових семантичких и творбених деривата, чиме је допринела лексикологији и творби речи савременог српског језика.

Због свега реченог, дајемо позитивну оцену монографије *Боје око нас и боје у нама* проф. др Мирјане Илић и препоручујемо је за објављивање.

Београд, 17. V 2026.

Проф. др Рајна Драгићевић
Филолошки факултет
Универзитет у Београду
rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs